

6. Iedzīvotāju sastāva novecošana

Atis Bērziņš

Ar iedzīvotāju sastāva jeb demogrāfiskā sastāva novecošanu saprot gados vecu, kā arī pirmspensijas vecuma iedzīvotāju īpatsvara pieaugumu un bērnu īpatsvara samazināšanos. Iedzīvotāju novecošana ir sabiedrības attīstības procesa sastāvdaļa, kas ir aktuāla parādība gandrīz visā pasaulē un atspoguļo likumsakarības pārejā uz racionālu paaudžu maiņas režīmu ar zemu dzimstību un mirstību.

Plaša starptautiska uzmanība novecošanas problēmu izpētei ir pievērsta kopš 2002. gada, kad ANO sasauktā otrā Pasaules asambleja pieņēma stratēģiju iedzīvotāju novecošanas problēmu un ar to saistīto sociālo, kultūras, ekonomisko un demogrāfisko jautājumu risināšanai 21. gadsimtā (UN, 2002). Tika atzīts, ka novecošana pasaules mērogā ir neizbēgams process un ir jau kļuvusi par globālu pasaules problēmu, kas attīstās nepieredzētā ātrumā. Stratēģijas mērķis ir aicināt valstis apzināt problēmas, kas saistītas ar iedzīvotāju novecošanu, kā arī mainīt sabiedrības attieksmi, valsts politiku un praksi, lai novērstu pašreizējās un potenciālās problēmas, kas izriet no sabiedrības novecošanas.

Latvijā, tāpat kā vairumā Eiropas valstu, iedzīvotāju novecošana jau ilgstoši ir viena no nozīmīgākajām sociāldemogrāfiskajām problēmām. Pakāpeniska novecošana Latvijā ir vērojama kopš 19. gadsimta otrās puses, tomēr par nopietnu sociāldemogrāfisku problēmu tā ir kļuvusi pēc valstiskās neatkarības atjaunošanas 90. gadu sākumā. Tās galvenais cēlonis ir ilgstošā ļoti zemā dzimstība, kura nenodrošina iedzīvotāju paaudžu maiņu. Atsevišķos laika posmos novecošanu jūtami sekmējusi arī pārsvarā gados jauno Latvijas iedzīvotāju emigrācija, kā arī vidējā mūža ilguma palielināšanās. Straujas novecošanas rezultātā veidojas nelīdzsvarots iedzīvotāju vecumsastāvs, kas var radīt nopietnas sociālekonomiskas problēmas ar tālejošām nevēlamām sekām un jaunus izaicinājumus valsts varas institūciju mēģinājumiem ietekmēt iedzīvotāju attīstību.

Latvija atrodas starp tām pasaules valstīm, kurās novecošanas process notiek visstraujāk. ANO statistiķu apkopotā informācija liecina, ka 2017. gadā 26,2% Latvijas iedzīvotāju bija pārsnieguši 60 gadu vecumu. Tas Latviju ierindo 10. vietā starp visām pasaules valstīm, atpaliekot tikai no pasaules novecošanas absolūtās lideres Japānas (33,4%) un astoņām Eiropas valstīm (UN, 2017, 106).

Attīstītajās valstīs iedzīvotāju mūža ilgums ir lielāks, tādēļ par novecošanas līmeņa indikatoru tajās bieži tiek izmantots 65 gadu vecuma robežu pārsniegšo (65+) īpatsvars valsts iedzīvotāju kopskaitā. Daudzās valstīs šī robeža ir tuvu oficiālajam pensionēšanās vecumam. Latvijā 2018. gada sākumā jau katrs piektais iedzīvotājs (20,1%) bija vecumā 65 gadi un vairāk (Eiropas Savienībā 2017. gadā – 19,4%). Ranžējot pēc 65 gadus vecu un vecāku iedzīvotāju īpatsvara, 2017. gadā Latvija ieņēma 7. vietu starp 28 ES valstīm aiz Itālijas, Grieķijas, Vācijas, Portugāles, Somijas un Bulgārijas. Pēc šī sieviešu novecošanas rādītāja Latvija ar 24,7% pat daļa 1.–2. vietu ar Itāliju (Eurostat, 2018b). Šie dati liecina, ka Latvija ir starp demogrāfiski visvecākajām valstīm. Kaimiņvalstīs – Igaunijā un Lietuvā – novecojuma pakāpe gan vīriešiem, gan sievietēm ir nedaudz zemāka nekā Latvijā.

Iedzīvotāju sastāva novecošanas dinamika Latvijā

Galvenokārt ilgstoši pastāvošās zemās dzimstības un iedzīvotāju emigrācijas dēļ Latvijā pārsvarā notiek nelabvēlīgas iedzīvotāju dzimumvecuma struktūras izmaiņas. Iedzīvotāju galveno vecumgrupu dinamika un proporciju izmaiņa atainotas 6.1. tabulā. Lai gan iedzīvotāju kopskaits valstī nepārtraukti samazinās, tomēr sistemātiski pieaug gados vecu iedzīvotāju skaits. No 1989. līdz 2018. gadam, kad iedzīvotāju kopskaits samazinājās par 732,2 tūkst. (–27,5%), iedzīvotāju grupai 65+ skaits palielinājies par 74,1 tūkst. (+23,5%). Vēl nozīmīgāks novecošanas faktors ir bērnu skaits, kas 1989.–2011. gadā strauji samazinājies par 276,4 tūkst. (–48,4%). Pēc 2011. gada vērojams neliels dzimstības pieaugums, tāpēc bērnu skaits līdz 2018. gadam palielinājās par 10,8 tūkst. un to īpatsvars iedzīvotāju kopskaitā pieauga no 14,2% līdz 15,8%.

6.1. tabula. Latvijas iedzīvotāju vecuma sastāvs (gada sākumā)

	1989	2000	2011	2018
Kopā iedzīvotāji, tūkst. cilv.	2666,6	2377,4	2074,6	1934,4
0–14	570,9	430,3	294,5	305,3
15–64	1780,9	1595,0	1399,0	1240,2
65+	314,8	352,1	381,1	388,9
% no kopskaita				
Kopā	100,0	100,0	100,0	100,0
0–14	21,4	18,1	14,2	15,8
15–64	66,8	67,1	67,4	64,1
65+	11,8	14,8	18,4	20,1

Avots: CSP datubāze. Tabula IRG030. Autora aprēķini.

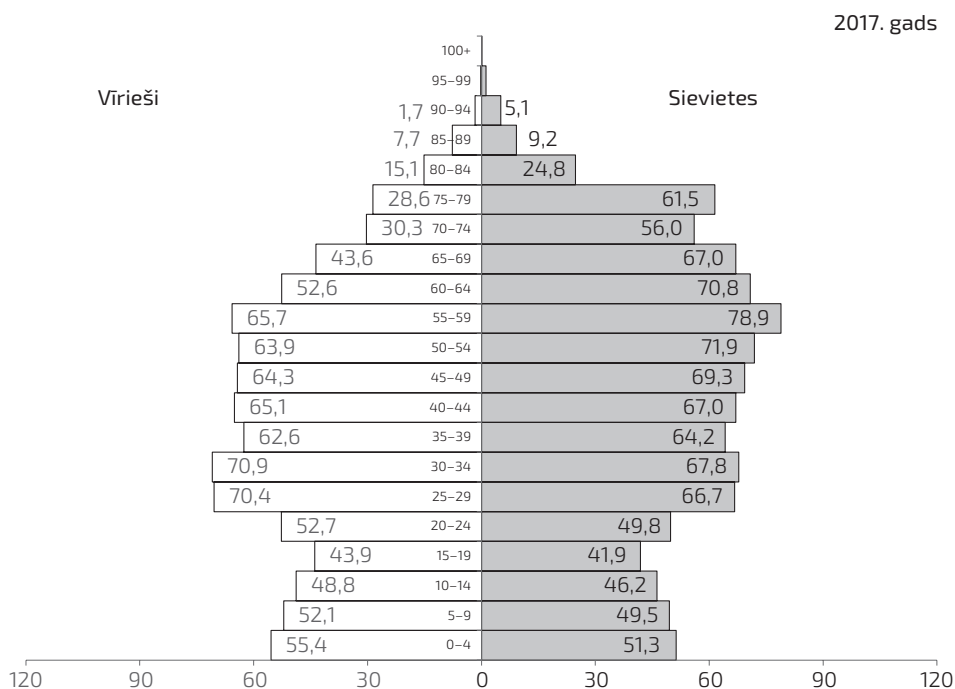
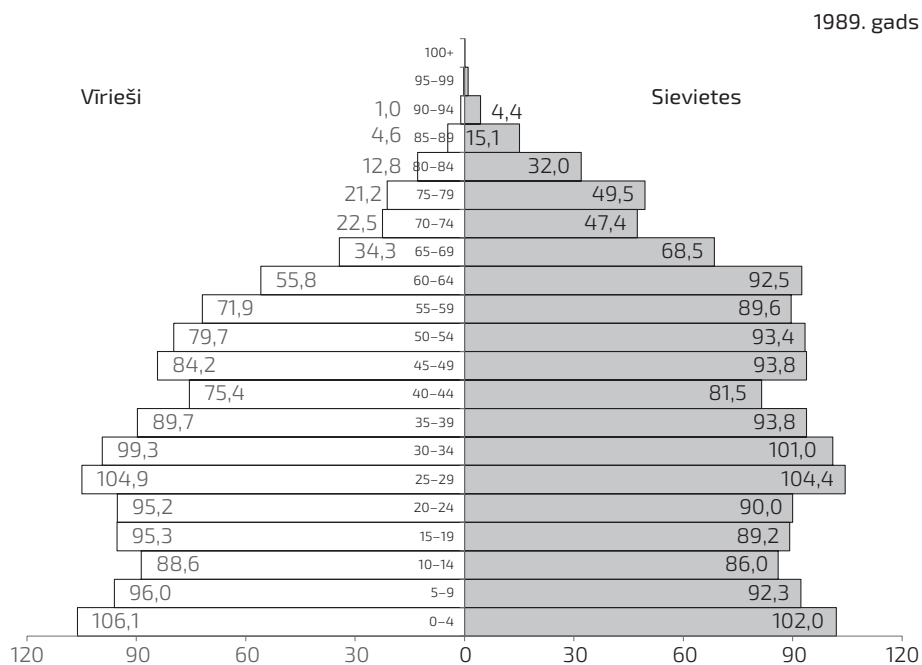
Kopš 2011.–2018. gada ir vērojama savdabīga situācija, jo Latvijas iedzīvotāju sastāvā vienlaicīgi notiek vecāka gadagājuma iedzīvotāju un arī bērnu īpatsvara palielināšanās. Dzimstības kāpuma skaidrojums meklējams gan labvēlīgākā demogrāfiskā struktūrā – ražīgākos auglīgā vecuma gadus sasniegušas daudzskaitlīgās tādu sieviešu kohortas, kuras dzimušas pagājušā gadsimta 80. gadu otrajā pusē, gan ekonomiskās situācijas īpatnībās – ekonomiskās krīzes ietekmē dzimušo skaits 2011. gadā bija viszemākais kopš 1998. gada un sekojošais palielinājums nākamajos gados vismaz daļēji ir kompensatorisks, jo dzimst bērni, kuru nākšana pasaulē tika atlikta nelabvēlīgajos ekonomiskās krīzes gados.

Padomju varas gados Latvijā sistemātiski pieauga iedzīvotāju skaits darbības vecumā, jo notika nepārtraukta šīs iedzīvotāju vecumgrupas jaunākā gadagājuma personu ieceļošana. Kopš 1990. gada situācija mainījās un darbības vecuma iedzīvotāju skaits sāka sarukt, jo Latvija kļuva par darbības emigrācijas valsti. Būtiski mazāks kļuvis arī nosacīti darbības skaits starptautiskajā statistikā pieņemtajā vecumā 15–64 gadi, lai gan to īpatsvars uz bērnu samazinājuma rēķina 1989.–2011. gadā pat nedaudz pieauga. Pēc 2011. gada vērojams gan skaita, gan īpatsvara samazinājums. Darbības vecuma kontingents arī noveco. Palielinās nosacīta pirmspensijas vecuma (55–64 gadi) iedzīvotāju īpatsvars, un samazinās jaunāku personu (15–24 gadi) īpatsvars. Darbības skaita samazināšanos veicināja arī pārsvarā gados jaunu cilvēku emigrācija, ko pastiprināja ekonomiskā krīze.

Novecošanas līmenis ir nemitīgi audzis. 1989. gadā 65 gadus un vecāku personu īpatsvars bija 11,8%, 2000. gadā – 14,8%, bet 2011. gadā – 18,4% un 2018. gadā 20,1%. Līdzīgus rezultātus var iegūt, ja analizē gados vecāko cilvēku (60+, 70+, 80+) skaita un īpatsvara pieaugumu. Šie rādītāji tāpat liecina par ļoti strauju iedzīvotāju novecošanu no vecumpiramīdas augšas un par nepieciešamību paaugstināt sociālās nodrošināšanas pakalpojumus un izdevumus.

Novecošanas tendences uzskatāmi parāda arī valsts iedzīvotāju 1989. un 2017. gada dzimumvecuma piramīdu salīdzinājums (6.1. attēls). To galvenās iezīmes ir šādas:

- iedzīvotāju kopskaita krass samazinājums pēc valsts neatkarības atjaunošanas;
- iedzīvotāju skaita samazinājums piramīdas pamatnes vecumgrupās ļoti zemās dzimstības dēļ;
- īpaši lielu robu izveidošanās 15–19 gadu vecuma bērnu grupā;
- iedzīvotāju skaita pieaugums vecumā virs 65 gadiem;
- darbības vecuma kontingenta novecošana: 15–24 gadu vecumā ir ievērojami mazāk iedzīvotāju nekā 55–64 gadu vecumā;
- disproporcija starp dzimumiem darbības vecuma iedzīvotāju vecāko gadagājumu grupās un pensijas vecumā. To radījusi ilgstoša paaugstināta vīriešu mirstība darbības vecumā;

6.1. attēls. Latvijas iedzīvotāju dzimumvecuma struktūra 1989. un 2017. gada sākumā (tūkst. cilv.)

Avots: CSP datubāze – "Tautas skaitīšanas rezultāti" (LR CSP, 2017a, 21).

- 2017. gada piramīdas pamata paplašināšanās raksturo dzimušo skaita palielināšanās ietekmi, tomēr arī šajās vecumgrupās iedzīvotāju skaits ir ievērojami mazāks salīdzinājumā ar tiem, kas sasnieguši 25–34 gadu vecumu;
- jaunākās piramīdas konfigurācija rāda nesabalansētu vecumsastāvu un ļauj prognozēt, ka nākamajās desmitgadēs turpinās novērot gan viss iedzīvotāju kopums, gan darbaspējas vecuma kontingents.

Sieviešu novecošana Latvijā, tāpat kā citur Eiropā, ir izteiktāka. Veco iedzīvotāju vidū lielā pārsvarā ir sievietes. 2018. gada sākumā starp 65 gadus veciem un vecākiem iedzīvotājiem sievietes bija 67,1% un 80 gadus veciem un vecākiem – pat 75,2%, bet vīrieši attiecīgi tikai 32,9% un 24,8%. Šo dzimumu strukturālo atšķirību galvenais cēlonis ir paaugstināta vīriešu mirstība darbības vecumā. No Eiropas Savienības valstīm Baltijas valstīs ir vislielākā vīriešu un sieviešu disproporcija vecākās paaudzes iedzīvotāju (65+) kopskaitā.

Sievietes vidēji ir par 5–6 gadiem vecākas par vīriešiem. Vidējais Latvijas sieviešu vecums 2018. gada sākumā bija 45,2 gadi, bet vīriešu – 39,1 gads. Vidējais vecums ir pieaudzis gan sievietēm, gan vīriešiem salīdzinājumā ar 1990. gadu, kad šis rādītājs bija attiecīgi 38,3 un 33,0 gadi. Vidējā vecuma starpība laika posmā no 1990. līdz 2018. gadam ir palielinājusies no 5,3 gadiem līdz 6,1 gadam.

Latvijai ir raksturīga ļoti liela starpība starp vīriešu un sieviešu paredzamā vidējā mūža ilguma rādītājiem – 2016. gadā sievietēm tas bija 79,4 gadi, bet vīriešiem – 69,8 gadi. Sieviešu mūža ilgums ir par nepilniem 10 gadiem garāks nekā vīriešiem. Tik izteikta vīriešu un sieviešu mūža ilguma starpība Eiropas Savienībā ir raksturīga tikai Baltijas valstīs. Saglabājoties 2016. gada mirstības intensitātei arī pensijas vecumā, sievietes vidēji vēl nodzīvos gandrīz par pieciem gadiem ilgāk nekā vīrieši: 65 gadu vecumu sasniegušajām sievietēm vidējais turpmākās dzīves ilgums varētu būt 18,8 gadi, bet šo pašu vecumu sasniegušajiem vīriešiem – 13,9 gadi (Latvijas Republikas CSP, 2017a, 107).

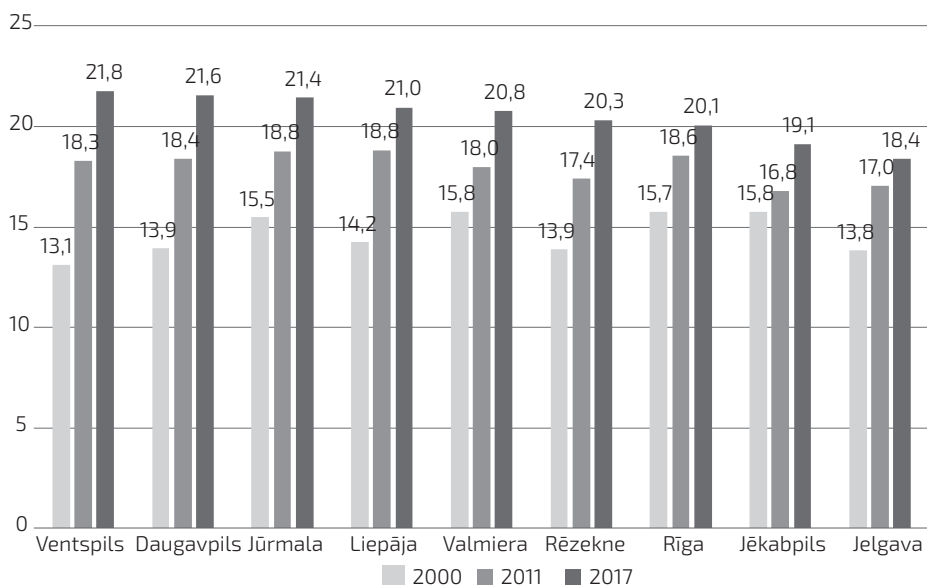
Iedzīvotāju novecošanas procesi ir raksturīgi visiem valsts reģioniem un republikas pilsētām. Tomēr novecošanas izmaiņām ir vērojamas teritoriālas atšķirības, ko uzskatāmi raksturo gan vidējā vecuma pārmaiņas (6.2. tabula), gan novecošanas līmeņa izmaiņas (6.2. attēls). Lielākais vecākās paaudzes (65+) iedzīvotāju īpatsvars 2017. gada sākumā bija Latgales (21,3%) un Vidzemes statistiskajā reģionā (20,9%), zemākais – Pierīgas reģionā (18,0%) (LR CSP, 2017b, 3).

Visaugstākais vidējais iedzīvotāju vecums ir Latgalē – 44,1 gads (vīriešiem 41 gads un sievietēm 47 gadi), viszemākais – Pierīgas reģionā 40,6 gadi (vīriešu vidējais vecums ir 38 gadi un sieviešu – 43 gadi). Dzimstības līmenis nevienā no Latvijas reģioniem nenodrošināja paaudžu maiņu, tomēr līmenis Rīgā un Pierīgā bija nedaudz augstāks nekā vidēji valstī, un tas atspoguļojas nedaudz zemākos iedzīvotāju vidējā vecuma un tā pieauguma rādītājos. Rīgas

6.2. tabula. Iedzīvotāju vidējais vecums Latvijas reģionos (gados)

Reģioni	1989	2000	2011	2017	Pieaugums 2017/1989
Kopā	36,3	38,7	41,7	42,3	6,0
Rīgas	36,8	40,3	42,3	42,5	5,7
Pierīgas	35,2	37,6	40,2	40,6	5,4
Vidzemes	36,7	37,7	41,8	42,8	6,1
Kurzemes	35,5	37,7	41,3	42,4	6,9
Zemgales	35,6	37,5	40,9	41,8	6,2
Latgales	37,6	39,2	42,9	44,1	6,5

Avots: CSP datubāze (Bērziņš, A. u. c., 2009, 9).

6.2. attēls. Novecošanas līmenis republikas pilsētās 2000.– 2017. gadā

(vecums 65+, procentos no pilsētas iedzīvotāju skaita; ranžēts pēc 2017. gada)

Avots: CSP datubāze. Tabula IRG030. Autora aprēķini.

Iedzīvotāju vidējais vecums visā apskatītajā periodā ir bijis augstāks par Latvijas vidējo līmeni. Īpaši strauji rīdzenieku vidējais vecums palielinājās pagājušā gadsimta 90. gados, līdz ar to 2000. gadā Rīgā vidējais vecums (40,3 gadi) kļuva lielāks nekā Latgales reģionā (39,2 gadi), kuru parasti novecošanas process skar visvairāk.

No republikas pilsētām par novecošanas līmeņa (65+) līderi 2017. gadā bija izvirzījusies Ventspils ar 21,8%, kurai jau 2000. gadā novecošanas līmenis

(13,1%) bija zemāks nekā pārējās 8 republikas pilsētās. Zemākais novecošanas līmenis 2017. gadā fiksēts Jelgavā (18,4%) un Jēkabpilī (19,1%), kurai arī līmeņa izmaiņas apskatīto 17 gadu laikā (+3,3 procentpunkti) bijušas mazākas nekā pārējām pilsētām.

Aktīvas novecošanas stratēģija

Sabiedrības novecošana un iedzīvotāju skaita samazināšanās, īpaši darbspējas vecumā, izraisa darbspējīgo iedzīvotāju īpatsvara samazināšanos, tāpēc rodas jauni izaicinājumi ekonomiskās izaugsmes un ilgtspējīgas sociālās politikas nodrošināšanai. Novecošanas radīto negatīvo seku mazināšanai un turpmākas ekonomiskās izaugsmes veicināšanai ES, tātad arī Latvija, cenšas rast situācijai atbilstošus risinājumus, akcentējot nepieciešamību nodrošināt ilgāku un labāku darba mūžu.

Lai veicinātu ar novecošanu saistīto problēmu vispusīgu izpēti, Eiropas Padome un Eiropas Parlaments 2012. gadu pasludināja par “Eiropas gadu aktīvai novecošanai un paaudžu solidaritātei”, kura laikā realizētie pasākumi vēlāk tika atzinīgi novērtēti (European Commission, 2014). Eiropas gadā aktīvai novecošanai un paaudžu solidaritātei Eiropas Sociālās labklājības politikas un pētījumu centrs izstrādāja aktīvās novecošanas indeksu, kas ir iedzīvotāju (vecumā 55 gadi un vairāk) neizmantojot aktīvās novecošanas potenciāla novērtēšanas instruments. Indeksu veido 22 indikatori, kas ir sagrupēti četrās jomās – nodarbinātība; līdzdalība sabiedrībā; neatkarīga, veselīga un droša dzīvošana; kapacitāte un aktīvu novecošanu veicinoša vide (Active Ageing Index, 2014). Latvija 2014. gadā 28 ES dalībvalstu vidū ierindojās 19. vietā. Turklāt vērojamas dzimumu atšķirības, Latvijas sievietēm un vīriešiem ierindojoties attiecīgi 11. un 24. vietā.

Apzinoties iedzīvotāju novecošanu kā būtisku ilglaicīgas ietekmes faktoru, ES centralizēti izstrādā un regulāri atjaunina prognozes par iedzīvotāju skaitu un vecumsastāvu. Jaunākās detalizētās prognozes par ES valstīm ir balstītas uz 2015. gada informāciju un iesniedzas tālā nākotnē līdz pat 2080. gadam (Eurostat, 2018a). Uz demogrāfiskām prognozēm tiek balstīta detalizēta ekonomisko seku prognozēšana līdz pat 2070. gadam (European Commission, 2017). Prognožu rezultāti apliecina nepieciešamību pēc aktīvas rīcības gan visas ES, gan atsevišķo valstu līmenī.

Lai mazinātu sabiedrības novecošanas radītās negatīvās sekas, Latvijā 2016. gadā ir pieņemta rīcības programma “Aktīvās novecošanās stratēģija ilgākam un labākam darba mūžam Latvijā” (Ministru kabinets, 2016). Šī stratēģija ietver risinājumu aktīvās novecošanas situācijas uzlabošanai, un tā mērķis ir veicināt ilgāku un veselīgāku Latvijas iedzīvotāju darba mūžu iedzīvotāju un kopējās ekonomiskās situācijas uzlabošanai. Risinājuma izstrāde ir balstīta uz 2015. gada Pasaules Bankas pētījumu “Aktīvās novecošanās izaicinājumi

ilgākam darba mūžam Latvijā” (World Bank, 2015), un atsevišķu pasākumu finansēšana plānota līdz 2022. gadam.

Aktīvās novecošanas stratēģijas pasākumi pārsvarā ir orientēti uz personām vecumā no 50 gadiem, kā arī uz darba devējiem. Pasākumi tiek īstenoti ar ESF finansējuma atbalstu 4 rīcības virzienos:

- Nodarbinātība – gados vecāko iedzīvotāju iekļaujošs darba tirgus.
- Izglītība – izglītoti un kompetenti gados vecākie darbinieki atbilstoši mainīgajiem darba tirgus apstākļiem.
- Veselība un aktīvs dzīvesveids – veselīgi un fiziski aktīvi gados vecākie iedzīvotāji, kas pēc iespējas ilgāk turpina aktīvu un neatkarīgu dzīvi.
- Sociālā drošība – sociāli aizsargāti gados vecākie iedzīvotāji.

Stratēģijā ietilpst atbalsta pasākumi nodarbinātajiem (I), bezdarbniekiem (II) un senioriem (III).

I. Atbalsta pasākumi nodarbinātajiem (5 grupas):

- a) izstrādāt un īstenot informatīvos pasākumus ilgāka un labāka darba mūža veicināšanai, ietverot tādus jautājumus kā darbaspēka struktūras izmaiņu prognozes; gados vecāko iedzīvotāju priekšrocības darba tirgū; ieguvumi no dažāda vecuma darbinieku komandām, t. sk. dažādu paaudžu pieredzes nodošanas; elastīgas darba organizēšanas metodes; darbavietu un darba uzdevumu pielāgošanas iespējas; darba aizsardzība un pasākumi darbinieku veselības uzlabošanai; labās prakses piemēri Latvijas uzņēmumos; veselību veicinoša darba vide; veselības veicināšana un profilakse; veselīga un fiziski aktīva dzīvesveida veicināšana un popularizēšana; sociālo prasmju attīstīšana;
- b) izvērtēt darba vidi, cilvēkresursu potenciālu attiecībā uz gados vecāko nodarbināto zināšanām un prasmēm, kā arī noteikt profesionālo piemērotību un saskaņā ar to novērtēt nodarbinātā veselības stāvokli un noteikt veselības stāvoklim atbilstošu darbu;
- c) rīkot atbalsta pasākumus gados vecāko nodarbināto iedzīvotāju spēju, prasmju un veselības stāvokļa veicināšanai;
- d) pilnveidot izglītību nodarbinātajiem pieaugušajiem, lai uzlabotu viņu profesionālo kompetenci;
- e) Eiropas informatīvā kampaņa “Drošs un veselīgs darbs jebkurā vecumā”.

II. Atbalsta pasākumi bezdarbniekiem (8 grupas):

- a) ilgstošo bezdarbnieku aktivizācijas pasākumi;
- b) mācību iespējas NVA mācību pasākumos;
- c) gados vecāko bezdarbnieku pašnodarbinātības veicināšana;
- d) atsevišķu bezdarbnieku grupu nodarbināšana subsidētajās darbavietās, nodrošinot kvalificētu darba vadītāju, kas palīdz bezdarbniekam apgūt darbam nepieciešamās pamatprasmes un iemaņas;
- e) algoti pagaidu sabiedriskie darbi;
- f) atbalsta pasākumi bezdarbniekiem ar atkarības problēmām;

- g) reģionālās mobilitātes veicināšana – finansiāla atlīdzība transporta un dzīvojamās telpas īres izdevumu segšanai pirmos četrus mēnešus pēc darba tiesisko attiecību uzsākšanas;
- h) atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai. Pasākumi, kas palīdz veidot sabiedrības izpratni par sociāliem uzņēmumiem, to nozīmi un iespējamo ieguldījumu tautsaimniecības izaugsmes un sabiedrības attīstības veicināšanā; sociālo uzņēmumu atbalsta sistēmas izstrāde.

III. Atbalsta pasākumi senioriem (3 grupas):

- a) karjeras konsultācijas, kas palīdz noteikt profesionālo piemērotību, izvērtēt mācīšanās spējas pirms iesaistīšanās kursos un pārkvalifikācijas pasākumos un palīdz sniegt psiholoģisko atbalstu;
- b) individuālas konsultācijas un grupu nodarbības (kursi, semināri, lekcijas) konkurētspējas paaugstināšanai, darba meklēšanas metožu apguvei, psiholoģiskam atbalstam un darba tirgum nepieciešamo pamatprasmju un iemaņu apguvei;
- c) brīvprātīgā darba attīstīšana un koordinēšana.

Kopsavilkums

Novecošanas temps 21. gadsimtā Latvijā, salīdzinot ar tā izmaiņām 1990.–2000. gadā, nav samazinājies. Iedzīvotāju sastāvs turpina novēcot visos Latvijas reģionos un republikas pilsētās, kā arī vairumā novadu.

Straujāk noveco sieviešu vecumsastāvs. Palielinās vidējā vecuma atšķirība starp dzimumiem, un saglabājas būtiska sagaidāmā mūža ilguma atšķirība starp vīriešiem un sievietēm. Novecošanas līmeņa atšķirības starp dzimumiem, kā arī mūža ilguma starpība Latvijā ir vislielākās starp ES valstīm.

Sākusies strauja darbības vecuma kontingenta novecošana. Šī kontingenta skaitliskā samazināšanās kļuvusi par novecošanas tālākās attīstības nozīmīgu faktoru. *Eurostat* prognozes paredz, ka nākotnē būtiski samazināsies 15–64 gadus vecu iedzīvotāju īpatsvars. Iedzīvotāju novecošana var turpināties vēl straujākos tempos salīdzinājumā ar izmaiņām gadsimta sākumā. Novecošanas tempu palēnināšanai būtiska ir emigrācijas plūsmas samazināšana, īpaši darbības vecumā.

Demogrāfiskās attīstības tendences Latvijā norāda uz nepieciešamību efektīvāk izmantot pašreizējā darbaspēka potenciālu. Gados vecāko iedzīvotāju potenciāls darba tirgū ir nepietiekami novērtēts, un ir iespējams to labāk pielāgot darba tirgus prasībām, ilgāk izmantot viņu uzkrātās zināšanas.

Aktīvas novecošanas koncepcijai nav alternatīvas strauji novecojošai un skaitliski sarūkošai Latvijas sabiedrībai. Ir svarīgi paplašināt un stiprināt sabiedrības izpratni par aktīvas novecošanas stratēģijas pasākumu nozīmi, jo tie parāda nepieciešamo ilglaicīgo izpratnes un rīcības modeli arī turpmākajām desmitgadēm.

Literatūra un avoti

- Active Ageing Index (2014) Analytical Report [<https://statswiki.unece.org/display/AAI/Active+Ageing+Index+Home> (01.10.2018.)].
- Bērziņš, A., Vītiņš, E., Zvidriņš, P. (2009) Latvijas iedzīvotāju novecošanās dinamika un veco cilvēku raksturojums. *Statistikas zinātnisko pētījumu rezultāti. Zinātniskie raksti*. Rīga: LR CSP, 5.–13. lpp.
- European Commission (2014) Komisijas ziņojums par Eiropas gada aktīvai novecošanai un paudžu solidaritātei (2012. gads) īstenošanu, rezultātiem un vispārējo novērtējumu. Brielse [<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52014DC0562> (01.10.2018.)].
- European Commission (2017) The 2018 Ageing Report. Underlying Assumptions and Projection Methodologies. EC, Luxembourg: Publications Office of the European Union [https://ec.europa.eu/info/publications/economy-finance/2018-ageing-report-underlying-assumptions-and-projection-methodologies_en (01.10.2018.)].
- Eurostat (2018a) Population Projections at National Level [http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=proj_15nmps&lang=en (01.10.2018.)].
- Eurostat (2018b) Population: Structure Indicators [http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?node_code=proj (01.10.2018.)].
- LR CSP (2017a) Demogrāfija [<https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/iedzivotaji/iedzivotaju-skaitis/meklet-tema/161-demografija-2017> (01.10.2018.)].
- LR CSP (2017b) Vecāka gadagājuma iedzīvotāji Latvijā [<https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/iedzivotaji/iedzivotaju-raditaji/meklet-tema/166-vecaka-gadagajuma-iedzivotaji-latvija> (01.10.2018.)].
- Ministru kabinets (2016) Par konceptuālo ziņojumu “Aktīvās novecošanās stratēģija ilgākam un labākam darba mūžam Latvijā”. Rikojums Nr. 507, 07.09.2016. [<https://www.vestnesis.lv/op/2016/175.15> (01.10.2018.)].
- UN (2002) Apvienoto Nāciju Organizācijas Otrās pasaules asamblejas par novecošanās jautājumiem ziņojums. Madride, 2002. gada 8.–12. aprīlis [<https://undocs.org/A/CONF.197/9> (01.10.2018.)].
- UN (2017) World Population Ageing [http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WPA2017_Report.pdf (01.10.2018.)].
- World Bank (2015) Report “The Active Aging Challenge for Longer Working Lives in Latvia” [http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates2/wb_lv_active_aging_report_011015.pdf (01.10.2018.)].
- Zvidriņš P. (red.) (2006) *Iedzīvotāju novecošanās dinamika un diferenciācija Latvijā*. Rīga: LU Demogrāfijas centrs, 30 lpp.